ПДМС формуласы жазба тілі дағдыларын жетілдірудің когнитивті құрылымы ретінде

ГАЯНЭ МАРКОСЯН, «АЙБ» МЕКТЕБІ, АРМЕНИЯ

Тілдерді оқыту саласын өзгертетін ұстанымдар

ЖАҢА РЕАЛИЯЛАР

Writing Across the Curriculum

ТІЛГЕ ДЕГЕН КОГНИТИВТІ ҰСТАНЫМ

Writing Across the Curriculum

ПӘНДІК МАҚСАТТАР МЕН НӘТИЖЕЛЕР

ПӘНАРАЛЫҚ МАҚСАТТАР МЕН НӘТИЖЕЛЕР

ЗЕРТТЕУДІҢ МАҚСАТТАРЫ, НЫСАНЫ ЖӘНЕ МАТЕРИАЛДАРЫ

МАҚСАТТАР	НЫСАН	МАТЕРИАЛДАР
• Тіл дағдыларын жетілдіру • Когнитивті құрылымдарды апробациялау	• Жазба тілі • ПДМС формуласы	• Мәтіндік жазба жұсмыстар

Зерттеу нысанын негіздеу

1. жазбаша сөйлеу тұлғасының ерекше «осалдығы» (the writing crisis);
2. аналитикалық жазудың екі есе «қиылысқан» сипаты

ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ

Мәтіндік жазба жұмыстарын салыстыру:

1. Еркін мәтін (шығарма)
2. ПДМС формулалары

- А топтары 2017-2018 және 2018-2019 оқу жылдары бойынша (10-шы және 11-ші сыныптар)
- А топтары 2017-2018 о. ж. б/ша және Б топтары 2018-2019 о. ж. б/ша (10-шы сыныптар)

ПДМС ФОРМУЛАСЫ/ PRES-formula

- PRES-formula (Position (or Point)-Reason-Explanation (or Example)-Summary) (David Mcquoid-Mason)

- орыс тілді әлеуметтік-ғылыми дискурс: атауы ПДМС формула (Позиция-Дәлел-Мысалдар-Салдар)

ТІЛГЕ ДЕГЕН КОГНИТИВТІ ҰСТАНЫМ

синтез	**Негізделген жазба мәтінді ШЫҒАРАДЫ**
бағалау	**Келтірілетін Мысалдардың дәлелдеуші күшін БАҒАЛАЙДЫ**
талдау	**Негіздеу мақсатында оқыған мәтінді ТАЛДАЙДЫ**
қолдану	**Келтірілген тезистер мен оқыған мәтінді ҚОЛДАНЫП, Позиция құрайды**
қабылдау	**Келтірілген тезистерді ТҮСІНЕДІ**
білім	**Оқыған мәтінді ЕСКЕ ТҮСІРЕДІ**

М. А. Булгаков жазушыға «болашақтан» хат («Собачье сердце» повесі бойынша аналитикалық жұмыс)

Бұл хатта сіз қазіргі заман тұрғысынан М. А. Булгаковтың көзқарасын, келесі сұрақтардың, кем дегенде, 2-еуі бойынша қарастыруыңыз қажет: пролетариатқа деген, оның идеологиясына, әлеуметтік рөліне деген көзқарас; әлеуметтік әділеттілік пен жауапкершілікті түсіну, адамгершілік пен зият/мәдениет байланыстары)

2017-2018 о.ж.	**2018-2019 о.ж.**
Жазушы М. А. Булгаковқа хат жазып, оның шығармасына және заманымыздың мәселелеріне деген көзқарасыңызды білдіріңіз.	Талқылау барысы сізді келесі бастапқы тұжырымдарға әкелуі тиіс (позиция _П) ❑*Тарих барысы М. Булгаковтың көзқарасын ...тұрғысынан растады/жоққа шығарды.* ❑*Жазушы «Собачье сердце» повесінде көтерген … мәселесі өзектілігін жоғалтты ма (жоқ па)?*

ПДМС формуласын «қолдану»

Д – дәлел, өз позициясын түсіндіру. Бұл жерде сіздің пікіріңізді растайтын барлық мүмкін дәлелдерді келтіру қажет. Жауап негізді, бірақ шағын болуы тиіс, және мұнда фактілердің сипаттамасы қажет емес (ол үшін сізде келесі тармақ бар). Бұл блоктың негізгі сұрағы - неліктен сіз осылай ойлайсыз? Бұл дегеніміз, оны ашу кезінде «..., өйткені» немесе «сондықтан...» секілді құрылымдарды пайдалану керек.

М – мысалдар. Көрнекілік және алдыңғы тармақта айтылғанды растау үшін (аргументация) мәтінді және кейінгі (Булгаковтан кейінгі) тарих барысын салыстыру қажет (бұл кез келген тарихи деректер/кеңестік және посткеңестік кезеңнің шынайылығы болуы мүмкін), Ал мәтіннен

- повестегі кез келген үзіндіге;
- кейіпкерлердің істеріне сілемелер жүргізу керек.

Ең бастысы, олар сенімді болуы тиіс. Осы қадамда пайдаланылатын сөздер: *«Мысалы...», «Оны осы мысалдан көре аламыз...», «Айталық...», «Мына мысалды қарастырайық...»,*

С – салдар (пікір немесе ой). Бұл блок қорытынды болып табылады, ол айтылған ұстанымды растайтын түпкілікті тұжырымдарыңызды қамтиды. Онда сөйлемдер былайша басталуы мүмкін: «осылайша...», «қорытындылай келе...», «Нәтижесінде...», «Айтылғанды ескере отырып, мен келесі қорытынды жасаймын...».

ПДМС формуласын «қолдану» (11-сынып)

Төменде келтірілген тұжырымдардың кез-келген біреуін дәйектеп (онымен келісіп не келіспей), ПДМС формуласы бойынша шағын мәтінді жазыңыз (Ф. М. Достоевский «Преступление и наказание»).

- *Табиғат заңы бойынша адамдар екі разрядқа бөлінеді: төменгі (қарапайым), демек, өзіне ұқсас жандарды жарату үшін ғана өмір суретіндер, және, былайша айтқанда, өз ортасында жаңа ой келтіруге мүмкін дарынды адамдар.*
- *Бостандық, теңдік және әділдік арасындағы жанжал ешқашан шешілмейді.*
- *Адамға ұлы, жалпыға ортақ, бүкілхалықтық, бүкіләғайындас бірліктің шөлі тән.*
- *«Бұрын-соңды болмаған» адамның <...> өз ар-ожданын билеп, кедергілерді аттап өту құқығы бар..., < ... > егер оның идеясы (кейде бүкіл адамзатты құтқаруы мүмкін) оны талап етсе.*
- *Қылмыс пен ар-ождан сыйыспайды, кез келген қылмыс - бетпақтық, ал оны жасаған адам - құрыған қылмыскер.*
- *Әрбір адамның өмірінде жаңа тарих, оның бірте-бірте жаңару тарихы, қайта құру тарихы болуы мүмкін.*

ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ (‘не өзгерді’)

ӨЗГЕРІС/ПРОГРЕСС ПАРАМЕТРЛЕРІ

Негізгі идеяларды ұғынуға назар аудару (head around/«айналшықтаудан» арылу);

- тіл дағдылары: лексиканың және грамматикалық құрылымдардың стилистикалық тұрғыдан орынды қолданылуы;
- мәтінді мазмұндық және формальды құрылымдаудағы айқындық;
- дәлелдеу дағдылары (белгілі бір жұмыстың шегінен шығып, жазба тілімен шектелмей);
- меңгерілетін шығарманың мәтініне сілтеме жасаудың (аппеляция) саны;
- дербестілік: «бөтен» аналитикалық мәтінді (плагиат) тікелей пайдаланудың күрт төмендеуі (толық жойылуына дейін) және «сыртқы» әсерге шығармашылық көзқарас деңгейінің артуы